

– варіанти розподілу ресурсів між підрозділами, відділами та напрямками діяльності з метою найефективнішого їх використання при сприянні досягненню стратегічних цілей;

– методи конкуренції в кожному з напрямів діяльності підприємства для забезпечення конкурентоспроможності підприємства та адекватної реакції на загрозу з боку конкурентів (у тому числі своєчасно «вийшовши» з тих сфер діяльності, де підприємство не має серйозних конкурентних переваг і де криється потенційна загроза виживанню);

– варіанти нагромадження (втрати) необхідних внутрішніх можливостей підприємства для забезпечення конкурентоспроможності підприємства за рахунок більшої збалансованості окремих частин (підсистем) виробничого потенціалу як основи для досягнення синергії стратегічних напрямків діяльності.

Планування в цих умовах – це процес, де збігаються інтелектуальні, інтуїтивні та раціоналістичні прийоми, які дають змогу поєднати формальний та неформальний аспекти управління, щоб забезпечити впорядкованість заходів щодо реалізації стратегій для досягнення поставлених цілей. Згідно з функціональним підходом до управління, планування, що є основною функцією, треба визначити змістовно та організаційно, залежно від умов функціонування підприємства та поглядів керівників на місце, роль та значення цієї функції для розвитку підприємства.

Стратегічне планування – це систематизовані та більш-менш формалізовані зусилля всього підприємства, спрямовані на розробку та організацію виконання стратегічних планів, проектів і програм. У свою чергу, розробка планів як специфічний вид діяльності – це послідовний ітераційний процес, що складається з кількох взаємопов'язаних етапів:

- встановлення цілей;
- визначення стратегій («стратегічного набору») та заходів щодо їхньої реалізації;
- передбачення послідовності дій у межах досить тривалого часу та закріплення її у планах, проектах і програмах різного типу, що є інструментами досягнення цілей та реалізації стратегій;
- організація виконання планових завдань;

– облік, контроль та аналіз їхнього виконання.

Висновки

Таким чином, зрозуміло, що неможливо сформувати єдину модель, за якою всі підприємства будуть розробляти свою стратегічну програму, а треба підходити до цього питання, урахувавши всі особливості діяльності підприємства, його сильні та слабкі сторони, місію та цілі, яких воно бажає досягти.

Слід зазначити, що модель стратегічного планування на основі «стратегічної прогалини» може використовуватися на всіх підприємствах незалежно від форми власності та характеру діяльності. Друга модель (модель стратегічного планування, що базується на врахуванні ринкових переваг) притаманна акціонерним товариствам. Третя модель (модель стратегічного планування, орієнтована на створення та підтримку конкурентоспроможності підприємства) використовується на венчурних підприємствах та інших конкурентоспроможних підприємствах. Модель стратегічного планування, орієнтована на створення позитивного іміджу, застосовується як на виробничих підприємствах, так і на підприємствах по наданню послуг. Остання, п'ята модель (модель стратегічного планування, що враховує розмір підприємства) може бути використана на всіх підприємствах, але з урахуванням розміру даного підприємства. Це ще раз підтверджує, що процес стратегічного планування є дуже складним, трудомістким та потребує великих часових, розумових та фінансових витрат.

Список використаних джерел

1. Мартиненко М.М., Ігнат'єва І.А. Стратегічний менеджмент: Підручник. – К.: Каравела, 2006. – 320 с.
2. Стратегический менеджмент / Под ред. Петрова А.Н. – СПб.: Питер, 2005. – 496 с.
3. Ігнат'єва І.А. Стратегічний менеджмент: Підручник [Текст] / І.А. Ігнат'єва. – К.: Каравела, 2008. – 480 с.
4. Немцов В.Д. Стратегічний менеджмент / В.Д. Немцов, Л.Є. Довгань. – К.: Екс Об, 2002. – 560 с.
5. Тренев Н.Н. Стратегическое управление [Текст] / Н.Н. Тренев. – М.: Приор, 2002. – 288 с.

УДК 378.338

І.С. КОЧАРЯН,

к.е.н., доцент, перший проректор Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого

Аналіз інформаційного забезпечення суб'єктів планування вищої освіти

У статті розглянуто аналіз інформаційного забезпечення та кодування масивів нормативно-довідкової інформації суб'єктів планування вищої освіти, що є необхідним для розробки планів державного замовлення на підготовку фахівців.

Ключові слова: вища освіта, інформаційне забезпечення, кодування масивів, планування, навчальна потужність, підготовка фахівців.

В статье рассмотрен анализ информационного обеспечения и кодирования массивов нормативно-спра-

вочной информации субъектов планирования высшего образования, что необходимо для разработки планов государственного заказа на подготовку специалистов.

Ключевые слова: высшее образование, информационное обеспечение, кодирование массивов, планирование, учебная мощность, подготовка специалистов.

The article is devoted to the analysis of information support and coding of normative-reference information blocks of higher educational planning subjects, which is necessary for development of government order plans on training of specialists.

Keywords: higher education, information providing, coding of blocks, planning, educational power, training of specialists.

Постановка проблеми. Освіта – це духовне обличчя людини, яке формується під впливом сукупності загальнолюдських та професійних знань, технологій їх використання в суспільній діяльності в процесі виховання. Розвиток освітньої сфери – важливий пріоритет кожної держави, оскільки саме освіта посідає визначальне місце в інтелектуалізації праці, яка впливає на складні процеси трансформації і модернізації сучасного світу та потребує нових підходів до управління всією освітньою сферою.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемам перебудови системи управління ВНЗ присвячені роботи Ю.С. Васильєва, В. Вітлінського, О.І. Навроцького, Т.Є. Оболенської, Г.Г. Січкаренка, І.С. Ткаченка, Т.В. Фінікова, С. Тауча, С. Поважний, Д.В. Табачника.

Мета статті. Основним об'єктом державного управління вищою освітою виступає вищий навчальний заклад (ВНЗ). При розробці планових рішень у системі державного управління щодо кожного об'єкта виникла необхідність у створенні такого масиву інформації, який би містив важливі характеристики об'єктів, такі як рівень акредитації ВНЗ, форма власності, а також спрямованість навчального потенціалу з підготовки фахівців у розрізі галузей, напрямів, спеціальностей та освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Виклад основного матеріалу: Раніше була розглянута проблема підготовки та організації нормативно-довідкової інформації і розробки макетів про всі необхідні параметри системи вищої освіти, її підсистеми та елементи, а також технології її обробки для отримання вхідної інформації не тільки для розв'язання задач планування підготовки фахівців, а й аналізу системи вищої освіти за різними ознаками.

Для використання масивів інформації в системі державного планування підготовки фахівців було розроблено систему кодування інформації кожного масиву.

Код побудований на реальній структурі галузей знань, напрямів підготовки та спеціальностей, що існують в системі вищої освіти України, і передбачає можливість кількісного розвитку системи вищої освіти, оскільки має резерв збільшення галузей знань на 100%, напрямів підготовки фахівців у кожній галузі до 100 одиниць та спеціальностей у кожному напрямку також до 100.

Структура коду універсальна з погляду використання на різних рівнях державної системи управління вищою освітою. На рівні ВНЗ усі шість розрядів коду несуть корисну інформацію. При цьому першими двома розрядами визначають певну галузь знань, третій та четвертий розряди визначають напрям підготовки в цій конкретній галузі знань, а п'ятий та шостий – код спеціальності, що належить до цього напрямку.

На більш високих рівнях системи управління залежно від задач та етапів складання планів можуть представляти інтерес інформація лише про галузі знань, за якими здійснюється підготовка фахівців, або напрями підготовки. У цих випадках прикладами кодів можуть бути:

- галузь знань «мистецтво» – 040000;
- напрям підготовки «кіно-, телемистецтво» – 040300, де 04 – це код галузі знань «мистецтво» в масиві інформації «галузі знань», а 03 – код напрямку підготовки «кіно-, телемистецтво», який належить галузі «мистецтво».

Необхідність формування двох масивів інформації про ВНЗ пов'язана з тим, що залежно від специфіки управлінських рішень та інформації вищим рівнем управління виступають, з одного боку, державні замовники, а з іншого – регіональні органи управління: АР Крим, облдержадміністрації, міста Київ та Севастополь.

У процесі державного планування підготовки фахівців усі три масиви є необхідними, у зв'язку з чим має бути передбачений процес ідентифікації ВНЗ усіх масивів автоматизованим способом. Для цього можуть бути запропоновані такі макети ідентифікації ВНЗ (табл. 1 та 2).

Підготовка реального кодифікатора складається з процедури:

1. Вибір першого замовника та його коду з переліку державних замовників.
2. Вибір першого ВНЗ цього замовника.
3. Аналогічно ввести коди всіх ВНЗ першого замовника.

Таблиця 1. Кодифікатор ідентифікації ВНЗ галузевої системи в розрізі державних замовників

№ пп	Код замовника XX	Галузевий код ВНЗ XXX	Загальний код ВНЗ XXX
1	01	001	
2	01	002	
	...	...	
	02	001	
	...	...	
	44	001	

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

4. Перехід до наступного замовника, внесення кодів останнього замовника та ВНЗ його сфери.

5. Знаходження коду ВНЗ із загального переліку ВНЗ.

Таким чином розробляється кодифікатор – перехідник, який містить число рядків, що дорівнює кількості ВНЗ.

Аналогічно складається кодифікатор ВНЗ для переводу їх кодів із регіональної системи в загальнодержавну (табл. 2).

Кодифікатори (табл. 1 та 2) дозволяють по коду ВНЗ будь-якого державного замовника та по коду ВНЗ будь-якого регіону визначити загальнодержавний код ВНЗ. Це необхідно для отримання в процесі планування параметрів кожного ВНЗ, таких як рівень акредитації, форма власності, а також його спеціалізацію, тобто галузі знань, напрями підготовки та спеціальності, за якими ВНЗ здійснює підготовку фахівців. Представимо довідник вищих навчальних закладів, що містить визначені параметри. При його складанні доцільно скористатися структурою коду ВНЗ, яка наведена в табл. 3.

Макети масивів інформації, представлені табл. 1–3, дають можливість:

1. Перейти від внутрішнього коду ВНЗ у системах «Держзамовник – ВНЗ» та «Регіон – ВНЗ» до загальнодержавного (загального) коду ВНЗ.

2. По загальному коду ВНЗ визначити параметри кожного ВНЗ, які наведені в табл. 3 та необхідні в процесі планування державного замовлення.

Крім представлених вище параметрів навчальних закладів необхідною інформацією для планування вищої освіти є навчальна потужність (потенціал) кожного закладу.

Під навчальною потужністю вищого навчального закладу будемо розуміти його максимальну спроможність щодо прийому, навчання та підготовки фахівців певної спеціальності. Одиницею вимірювання потужності є обсяг прийому при умові забезпечення їх навчання та випуску фахівців заданої якості в особах у рік.

Наведемо макет інформації про навчальну потужність ВНЗ України за освітньо-кваліфікаційними рівнями та спеціальностями фахівців (табл. 4).

Усі дані, які наведені вище, необхідні в процесі планування. Структура цих даних достатньо складна, що пояснюється великою розмірністю та ієрархічністю інформації. Ієрархічна структура характерна для рівнів управління – ВНЗ, замовник, (регіон), держава (Кабінет Міністрів, Мінекономіки, Мінфін); спеціальностей – галузь знань, напрям підготовки, спеціальність; освітньо-кваліфікаційних рівнів; рівнів акредитації і форм власності, форм навчання. Крім того, при побудові масивів інформації необхідно враховувати властивості даних, а саме, частоту зміни їх в часі, а також суб'єкта, що керує змінами інформації.

У зв'язку із цим доцільно масиви інформації побудувати таким чином, щоб у процесі підготовки, користування інформацією та планування замовлень на підготовку фахівців вони були зручними для ВНЗ, державних замовників, регіо-

Таблиця 2. Кодифікатор ідентифікації ВНЗ регіональної структури в загальнодержавну

№ пп	Код регіону XX	Регіональний код ВНЗ XXX	Загальнодержавний код ВНЗ XXX
1	01	001	153
	01	002	154
	...	...	...
	02	001	226
	02	002	227
	...	...	...
	02	007	232
	...	...	...
	26	001	001
	26	002	002
	...	...	...
	27	001	166
	27	002	167
	...	...	...

Таблиця 3. Загальний довідник ВНЗ

№ пп	ВНЗ		Форма власності X	Рівень акредитації X	Галузь знань XX	Напрямок підготовки XX	Спеціальність XX
	найменування	код XXX					
1	2	3	4	5	6	7	8

Таблиця 4. Довідник навчальних потужностей вищих навчальних закладів

№ пп	ВНЗ		ОКР X	Галузь знань XX	Напрямок підготовки XX	Спеціальність XX	Потужність, осіб/рік
	найменування	код XXX					
1	2	3	4	5	6	7	8

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

нальних органів управління, центральних органів виконавчої влади та держави. Це робить доцільним створення довідників ВНЗ за ознаками державного замовника, регіону та загальнодержавного рівня. При цьому технологія обробки інформації має передбачати ідентифікацію та пошук ВНЗ у різних структурах поза залежністю від підпорядкованості та доступ до інформації будь-якого довідника.

З метою виключення дублювання та зменшення помилок основні характеристики ВНЗ, такі як рівень акредитації, форма власності, галузь знань, напрям підготовки та спеціальність, за якою заклад готує фахівців, зведені в загальний довідник, до якого мають доступ як ВНЗ, так і замовники та регіональні органи влади.

Структура такого довідника представлена в табл. 3. Джерелом інформації цього довідника є Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (Міносвіти), якому державою надані повноваження щодо визначення рівня акредитації ВНЗ, а також ліцензування різних спеціальностей, напрямів підготовки та галузей знань. Будь-які рішення стосовно зміни цих параметрів також приймаються на державному рівні і знаходять відображення в довіднику безпосередньо після прийняття відповідних рішень. Актуалізований масив є джерелом інформації для розробки планів державного замовлення на підготовку фахівців суб'єктами планування – державними замовниками, Міністерством економічного розвитку, Міністерством фінансів та Кабінетом Міністрів України.

Важливою інформацією для підготовки державного замовлення є дані про навчальну потужність кожного ВНЗ за спеціальностями. Ці дані, як і вище названі, також відносяться до нормативно-довідкової інформації, затверджуються і змінюються Міносвіти.

У зв'язку із тим що частота внесення змін і дані про потужності ВНЗ більш висока у порівнянні з нормативними да-

ними, наведеними в табл. 3, інформація про потужності може бути представлена окремим довідником (табл. 4). Як і попередній довідник, він призначений для забезпечення інформацією всіх суб'єктів планування в процесі формування державного замовлення на підготовку фахівців.

Можливе поєднання цих двох довідників в єдиний. При цьому зменшиться кількість звернень за пошуком інформації при плануванні, але ускладниться структура довідника.

Конструювання єдиного довідника спрощує процедури пошуку та обробки нормативно-довідкової інформації в процесі формування планів підготовки фахівців.

Макет подання інформації наведений у табл. 5.

Інформація, наведена в табл. 5, призначена для розв'язання різних передланових задач, що є необхідними для формування планів підготовки фахівців як на вищому державному рівні, так і на рівнях центральних органів виконавчої влади, державних замовників, ВНЗ.

Залежно від характеру задачі використовуються необхідні показники, наведені в табл. 5.

Процесу планування державного замовлення передують задачі підготовки необхідної нормативно-довідкової інформації щодо різних характеристик ВНЗ.

Розглянемо основні з них.

1. Підготовка нормативно-довідкової інформації про навчальну потужність ВНЗ.

Державний замовник має довідник ВНЗ, що йому підпорядковані. Він будується на основі загальнодержавного, який має структуру, що відповідає державним рішенням щодо підпорядкування ВНЗ та прийнятій структурі коду інформаційних масивів.

Загальнодержавний довідник ВНЗ у розрізі державних замовників представлений у формі табл. 6.

На основі наведеного довідника кожен замовник буде довідник підпорядкованих йому ВНЗ.

Таблиця 5. Загальний довідник інформації щодо характеристик ВНЗ

№ пп	ВНЗ		Замовник ХХ	Регіон ХХ	Форма власності Х	Рівень акредитації Х	ОКР Х	Галузь знань ХХ	Напрямок підготовки ХХ	Спеціальність ХХ	Форма навчання Х	Навчальна потужність осіб/рік
	найменування	код ХХХ										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

Таблиця 6. Загальнодержавний довідник ВНЗ (у розрізі державних замовників)

№ пп	Державний замовник		Вищий навчальний заклад	
	найменування	код ХХ	найменування	код ХХХ
1	2	3	4	5
		01		001
		01		002
		...		...
		44		001
		...		...

Таблиця 7. Довідник вищих навчальних закладів державного замовника (найменування замовника)

№ пп	Вищий навчальний заклад	
	найменування	код ХХХ
1	2	3

Вид довідника ВНЗ кожного державного замовника представлений у табл. 7.

У процесі планування підготовки фахівців державний замовник має отримати необхідну інформацію про характеристики та можливості кожного ВНЗ. Код ВНЗ має п'ять розрядів, серед яких два перших визначають державного замовника, а три останні – вищий навчальний заклад.

Висновки

Оскільки основна інформація про ВНЗ зберігається в загальнодержавних масивах, необхідно по галузевому коду ВНЗ знайти його загальний код. Використовуючи кодифікатор (табл. 1), отримуємо загальнодержавний код конкретного ВНЗ. Цей код дає можливість в автоматизованому режимі звернутись до масивів інформації, наведеної в табл. 5, та отримати необхідні дані для виробки проектів планів підготовки фахівців з вищою освітою.

Серед необхідних даних – освітньо-кваліфікаційний рівень, галузь знань, напрям підготовки та спеціальність під-

готовки фахівців, а також навчальна потужність ВНЗ, осіб в рік. Крім того, довідник містить дані щодо форми власності та рівня акредитації ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Кочарян І.С. Стратегія управління вищим навчальним закладом в сучасних умовах / І.С. Кочарян, М.М. Клименюк. – К.: Освіта України, 2011. – 192 с.
2. Офіційний сайт Верховної Ради України, <http://www.rada.gov.ua>
3. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, <http://www.mon.gov.ua>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2006 №1719 «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра».
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 №787 «Про затвердження переліку напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра».

УДК–633.854.78

О.В. ПІТИК,
доцент кафедри маркетингу, Вінницький кооперативний інститут,
М.А. ДЗЮМАК,

доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища, Вінницький національний аграрний університет

Стан виробництва насіння соняшнику в сучасних екологічних умовах України

Досліджено стан виробництва насіння соняшнику в Україні з врахуванням світового зростання попиту на нього та проаналізовано тенденції зростання обсягів виробництва соняшнику в сучасних екологічних умовах.

Ключові слова: соняшник, обсяг виробництва, попит, збереження родючості ґрунтів, формування гумусу.

Исследовано состояние производства семян подсолнечника в Украине с учетом мирового роста спроса на него и проанализированы тенденции роста объемов производства подсолнечника в современных экологических условиях.

Ключевые слова: подсолнечник, объем производства, спрос, сохранение плодородия почв, формирование гумуса.

The state of sunflower seeds in Ukraine with regard to global growth in demand for it and tendencies increase in sunflower production in the current environmental conditions.

Keywords: sunflower, production volume, demand, preservation of fertility of soils, formation of humus.

Постановка проблеми. Зернове господарство та олійне виробництво України є стратегічною, ключовою і найбільш ефективною галуззю народного господарства. Інтерес до

виробництва та реалізації насіння соняшнику і продуктів його переробки пояснюється попитом на рослинні олії на світовому ринку як продуктів харчування та компонентів біопалива. Якість продуктів харчування напряму залежить від екологічного стану територій їх вирощування або виробництва. В нашому випадку екологічний стан територій вирощування є показник вмісту абіотичних речовин у ґрунті. Також при вирощуванні насіння соняшнику відбувається виснаження ґрунтів, а саме зменшення кількості гумусу. Враховуючи вищевикладене та той факт, що олія – це єдиний український харчовий продукт, який завоював світовий ринок, питання вирощування соняшнику у форматі збереження екологічності ґрунтів є досить актуальним.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблема зростання валового збору соняшнику пов'язана зі збільшенням його посівних площ в Україні і в наш час є досить актуальною, враховуючи світову тенденцію скорочення цих площ і розширення посівних площ інших олійних культур. Дослідженню питань стану та розвитку ринку олійних культур, зокрема насіння соняшнику, присвятили свої наукові праці С.М. Бойко, А. Бурка, Ю. Гаркавенко, Н.А. Іванова, В. Кухта, Т.В. Куць, В.М. Лисогор, О. Маслак, О.М. Петрига, А.А. Побережна, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак. Проте дотепер